

“労使関係における現代的問題”

“SUVREMENE TEME U RADNIM ODNOSIMA”

“CONTEMPORARY TOPICS IN LABOR RELATIONS”

CONTEMPORARY TOPICS IN LABOR RELATIONS

予稿集 / Zbornik radova
Book of Proceedings

編著 / Urednici / Editors:

青木克也, ヴェドラン・メサリッチ

Prof. Dr. Katsuya Aoki, Dr. Vedran Mesarić

立命館大学 / Sveučilište Ritsumeikan / Ritsumeikan University, Kyoto, Japan,
19.2. - 20.2.2026.

Arbitraža kao alternativni način rješavanja individualnih radnih sporova u Republici Hrvatskoj – pregled stanja sa studijom slučaja

Arbitration as an alternative mean for resolving individual labor disputes in the Republic of Croatia - current state with a case study

Name and academic title of the first author:

Dr. Vedran MESARIĆ, Attorney-at-law

Institution/Affiliation: OD „Zagorščak & partneri” d.o.o.

Postal Address: Gundulićeva 36b, 31000 Osijek

Phone: +385.91.513.1000

E-mail address: vedran@ou-mesaric.hr

Abstract

This paper presents the possibilities of arbitration as an alternative method of resolving individual labor disputes within the legal system of the Republic of Croatia. Beginning with a short economic and historical analysis of methods for resolving individual labor disputes, the paper presents historical development of the institute of arbitration in labor disputes. For purposes of comparative analysis, the state of this institute in the Republic of Croatia is compared to that in FR Germany. After that, the basic definitions and terms regarding arbitration in general are being presented and the nature of the arbitration clause (contract) and arbitrability are being explained. The article then presents both a positive and a normative analysis of judicial decisions regarding the question of arbitrability of disputes regarding the termination of employment contract and finishes with a case study – description of a Court of Arbitration; Court of Arbitration for commercial and labor disputes – ASTRS, emphasising the procedural characteristics which differentiate it from state courts and presenting the procedural effects accomplished at it in practice.

Keywords: Labor disputes, Alternative dispute resolution, Arbitration, Arbitrability, Court of Arbitration

Sažetak

Ovaj članak prezentira mogućnost arbitraže kao alternativnog načina rješavanja individualnih radnih sporova u pravnom sustavu Republike Hrvatske. Započinjući kratkom ekonomskom i povijesnom analizom uređivanja metoda rješavanja individualnih radnih sporova, rad prezentira povijesni razvoj instituta arbitraže u radnim sporovima. U svrhu komparativne analize, stanje u Republici Hrvatskoj zatim se uspoređuje s onim u SR Njemačkoj. Nakon toga prezentiraju se osnovne definicije i pojmovi iz arbitraže općenito te se objašnjava priroda ugovora o arbitraži te pojam arbitrabilnosti. Članak zatim iznosi pozitivnu i normativnu analizu sudskih rješidbi odnosnih na pitanje arbitrabilnosti spora o zakonitosti otkaza ugovora o radu, te završava studijom slučaja – opisom arbitražne ustanove Arbitražnog sudišta za trgovačke i radne sporove – ASTRS, sa naglaskom na procesne karakteristike koje ga razlikuju od državnih sudova te prezentacijom posljedičnih procesnih učinaka.

Ključne riječi: radni sporovi, alternativno rješavanje sporova, arbitraža, arbitrabilnost, arbitražne ustanove

1. O rješavanju individualnih radnih sporova u Republici Hrvatskoj u suvremenom razdoblju

Individualni radni odnosi zauzimaju mjesto posebne važnosti u modernom društvu i društvenim odnosima koji ga definiraju – to je ponajviše posljedica njihove kvantitativne dimenzije; golemog broja radnih odnosa u datoj nacionalnoj ekonomiji.¹ Isto vrijedi i za individualne radne sporove, za koje je u razvijenim društvima zakonodavac najčešće propisao poseban oblik parničnog postu-panja² čija bi procesna pravila na svojstven način odražavala gore navedenu važnost radnih odnosa za nacionalnu ekonomiju općenito, odnosno za pojedine strane radnog spora (poslodavce, te napose radnike) konkretno. Ista tenden-

¹ cf. Junker A., *Grundkurs Arbeitsrecht*, 19., neu bearbeitete Auflage 2020, Verlag C.H. Beck oHG, München, 2020, strana 1, prijevod autorov.

² *Amplius infra*, poglavlje 2. Cf. također Zakon o parničnom postupku (Narodne novine 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23), Glava dvadeset i sedma - postupak u parnici iz radnog odnosa, članak 433 ff.

cija vidljiva je u razvoju pravnog sustava Republike Hrvatske. I dok se uređenje parničnog postupanja u individualnim radnim sporovima u razdoblju do 1990. može smatrati primjerom *par excellence* socijalističkog pristupa uvažavanju specifične važnosti radnih odnosa,³ pristup odabran od strane zakonodavca u razdoblju odmah nakon društvenih i ekonomskih promjena nastupilih nakon 1990. pokazuje određene specifičnosti svojstvene svojevrsnom pravnom eklekticismu onoga vremena⁴ – također i u odnosu na pitanje mogućnosti rješavanja individualnih sporova putem arbitraže; dok su s jedne strane radni sporovi vraćeni u nadležnost (redovnih) državnih sudova nakon ukidanja sudova udruženog rada 1990.,⁵ već je članom⁶ 82. stavom 1. Zakona o radnim odnosima iz 1990. propisano da radnik i organizacija odnosno poslodavac mogu sporazumno povjeriti odlučivanje u sporu o pravu, obavezi ili odgovornosti iz radnog odnosa arbitru ili arbitražnom vijeću. Stavom 2. navedenog člana propisano je da je odluka arbitra ili arbitražnog vijeća konačna i ima snagu izvršne isprave, dok je stavom 3. propisano da se sporazumom o iznošenju spora arbitra ili arbitražnog vijeća iz stava 1. tog člana utvrđuje arbitar odnosno sastav arbitražnog vijeća, postupak i ostala pitanja mjerodavna za donošenje odluke. Stavom 4. citiranog člana propisano je pak da se kolektivnim ugovorom može osnovati stalna arbitraža koja će na osnovi sporazuma stranaka u sporu odlučivati o ostvarivanju pojedinačnih prava, i odgovornosti iz radnog odnosa.⁷

Mogućnost rješavanja individualnih radnih sporova putem arbitraže potvrđena je i u Zakonu o radu iz 1995. godine, koji je pravnom normom sadržanom u članku 128. stavak (1) propisao da rješavanje radnog spora stranke radnog odnosa mogu sporazumno povjeriti arbitraži, dok je stavkom (2) propisano da se kolektivnim ugovorom može

³ Triva S., Dika M., Građansko parnično procesno pravo, VII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004, strana 792-793.

⁴ cf. Smerdel B., Sokol S., Ustavno pravo, Drugo neizmjenjeno izdanje, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2006, strana 42.

⁵ Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 793.

⁶ Radi lakšeg povezivanja s izvorom citiranja, u odnosu na Zakon o radnim odnosima iz 1990. koriste se njegovi nometehnički termini "član" i "stav".

⁷ Zakon o radnim odnosima (Narodne novine br. 19/1990., 28/1990., 14/1991., 19/1992., 26/1993., 29/1994., 38/1995.) član 82.

urediti sastav, postupak i druga pitanja važna za rad arbitraže.⁸ Gotovo istovrsna odredba zadržana je i u Zakonu o radu iz 2009. godine, pri čemu se izmjene u odnosu na relevantne odredbe ZOR 1995 tiču ponajprije uvođenja mogućnosti da se individualni radni sporovi riješe i putem mirenja, kao i sitnih jezično-nomotehničkih preciziranja; pravna norma sadržana u članku 132. Zakona o radu iz 2009. godine u svom stavku (1) tako propisuje da rješavanje radnog spora ugovorne strane mogu sporazumno povjeriti arbitraži, odnosno mirenju, dok stavak (2) propisuje da se kolektivnim ugovorom može urediti sastav, postupak i druga pitanja važna za rad arbitraže, odnosno mirenja.⁹ Konačno, i trenutno važeći Zakon o radu je u svom članku 136. zadržao pravnu normu koja je nomotehnički i jezično potpuno istovjetna onoj iz gore citirane odredbe ZOR-a 2009.¹⁰

2. *Excursus I: Parnice iz radnih odnosa u Saveznoj Republici Njemačkoj*

Za razliku od prethodno opisanog uređenja u pravnom sustavu Republike Hrvatske, gdje je zakonodavac dozvolio mogućnost rješavanja radnih sporova putem arbitraže, situacija je potpuno drugačija u pravnom sustavu Savezne Republike Njemačke. Stoga će se – prije nego se analiza mogućnosti arbitraže kao alternativnog načina rješavanja individualnih radnih sporova u Republici Hrvatskoj nastavi, kao svojevrsan *argumentum e contrario* komparativno prikazati uređenje parnica iz radnih odnosa u SR Njemačkoj.¹¹

Već na samom početku prikaza za napomenuti je da pravni sustav SR Njemačke predviđa posebnu sudbenu nadležnost (*njem. Gerichtsbarkeit*) za odlučivanje u radnim sporovima, ta da su stoga u tu svrhu u pravosudnom sustavu SR Njemačke organizirani posebni

⁸ Zakon o radu (Narodne novine br. 38/1995., 54/1995., 65/1995., 102/1998., 17/2001., 82/2001., 114/2003., 142/2003., 123/2003., 30/2004., 68/2005., 94/2009., 149/2009.) članak 128., dalje u tekstu: ZOR 1995.

⁹ Zakon o radu (Narodne novine br. 149/2009., 61/2011., 82/2012., 73/2013., 93/2014) članak 132., dalje u tekstu: ZOR 2009.

¹⁰ Zakon o radu (Narodne novine 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 64/23), članak 136., dalje u tekstu: ZOR 2014.

¹¹ Kao još jedan razlog može se navesti važan doprinos koji je pravna znanost Njemačke izvršila na području radnog prava, te utjecaj njenih radnopravnih instituta na uređenje materije radnog prava u svijetu općenito i u Hrvatskoj konkretno.

(specijalizirani) sudovi – sudovi za radne stvari (*njem. Gerichte für Arbeitssachen*), koji su s obzirom na instancu podjeljeni na radne sudove (*njem. Arbeitsgerichte*) kao sudove prvog stupnja, zemaljske radne sudove (*njem. Landesarbeitsgerichte*) kao sudove drugog stupnja te Savezni radni sud (*njem. Bundesarbeitsgericht*)¹² koji je ujedino najviša instanca za odlučivanje u radnim stvarima.¹³

Izvor procesnih propisa za navedenu sudbenu nadležnost je Zakon o radnim sudovima (*njem. Arbeitsgerichtsgesetz*, dalje u tekstu: ArbGG) kao *lex specialis* u odnosu na Uredbenik građanskog procesa (*njem. Zivilprozessordnung*)¹⁴, dalje u tekstu: ZPO) kao *lex generalis*. U odnosu na pitanje stvarne nadležnosti za odlučivanje u radnim sporovima, pravna norma sadržana u paragrafu¹⁵ 2 ArbGG taksativno nabraja sporove za koje su sudovi za radne stvari nadležni, i to: sporove za koje su sudovi za radne stvari isključivo nadležni u svom odjeljku (1),¹⁶ specifične građanske sporove za koje također postoji nadležnost sudova za radne stvari u odjeljku (2),¹⁷ dok odjeljak (3) uređuje pitanje atrakcije nadležnosti sudova za radne stvari u sporovima koji nisu obuhvaćeni katalogima iz odjeljaka (1) i (2), ali sa kojima međutim stoje u pravnoj ili neposrednoj gospodarskoj vezi i za koje nije propisana isključiva nadležnost nekog drugog suda.¹⁸ Konačno, odjeljak (4) citiranog paragrafa propisuje da sudovi za radne stvari mogu odlučivati u građanskim sporovima između pravnih osoba privatnog prava i osoba koje su na temelju zakona samostalni ili grupni članovi organa za zastupanje na-

¹² Arbeitsgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Juli 1979 (BGBl. I S. 853, 1036), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 8. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 272) geändert worden ist, § 1, prijevod autorov.

¹³ Nadzor ustavnosti u SR Njemačkoj vrši Savezni ustavni sud (*njem. Bundesverfassungsgericht*) u odnosu na Osnovni zakon (*njem. Grundgesetz*) SR Njemačke, odnosno ustavni sudovi pojedinih saveznih zemalja u odnosu na njihove zemaljske ustave.

¹⁴ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 411) geändert worden ist, prijevod autorov.

¹⁵ Ardi lakšeg povezivanja s izvorom citiranja, u odnosu na ArbGG koriste se njegovi nometehnički termini "paragraf" (*njem. Paragraph*) i "odjeljak" (*njem. Absatz*).

¹⁶ ArbGG (citat 12) § 2 (1), prijevod autorov.

¹⁷ ArbGG (citat 12) § 2 (2), prijevod autorov.

¹⁸ ArbGG (citat 12) § 2 (3), prijevod autorov.

vedenih osoba privatnog prava, u slučaju da je nadležnost sudova za radne stvari ugovorena.¹⁹

Nastavno na ranije iznesenu propoziciju o važnosti individualnih radnih odnosa, odnosno individualnih radnih sporova za datu nacionalnu ekonomiju,²⁰ pažnja prvenstveno treba biti obraćena na pravnu normu paragrafa 2, odjeljka (1) točke 3. podtočke a) i b) ArbGG, a kojom je propisano da su sudovi za radne stvari isključivo nadležni za građanske sporove između radnika i poslodavaca iz radnog odnosa,²¹ odnosno o postojanju ili nepostojanju radnog odnosa,²² pri čemu je za napomenuti da ove dvije vrste sporova obuhvaćaju više od 80% svih sporova pred sudovima za radne stvari u SR Njemačkoj.²³ Njihova arbitrabilnost²⁴ pri tome je samim zakonom znatno ograničena; paragraf 4 ArbGG propisuje naime da u slučajevima iz paragrafa 2 odjeljka (1) i (2) citiranog zakona, nadležnost sudova za radne stvari može biti isključena pod uvjetima određenim pravnim normama sadržanim u paragrafima 101 do 110 citiranog zakona.²⁵ Pravna norma sadržana u paragrafu 101 odjeljku (2)²⁶ predmetnog zakona propisuje da strane kolektivnog ugovora izričitim sporazumom u kolektivnom ugovoru mogu isključiti nadležnost sudova za radne stvari i ugovoriti odlučivanje kroz arbitražni sud, i to za građanske sporove iz radnog odnosa koji se utvrđuje

¹⁹ ArbGG (citat 12) § 2 (4), prijevod autorov.

²⁰ cf. *supra*, citat 1.

²¹ ArbGG (citat 12) § 2 (1) 3 a), prijevod autorov.

²² ArbGG (citat 12) § 2 (1) 3 b), prijevod autorov.

²³ Junker, op.cit. (citat 1), strana 456, prijevod autorov.

²⁴ Za pojam "arbitrabilnost", vidi *infra*, odjeljak 5.

²⁵ ArbGG (citat 12) § 4, prijevod autorov.

²⁶ Odjeljak (1) predmetnog paragrafa tiče se mogućnosti isključivanja sudske nadležnosti radnih sudova i ugovaranje arbitraže u kolektivnim radnim sporovima, i to u slučaju građanskih sporova iz kolektivnog ugovora između strana kolektivnog ugovora ili o postojanju ili nepostojanju kolektivnog ugovora. Budući da je predmet analize u ovom članku arbitrabilnost individualnih radnih sporova, predmetni odjeljak neće biti spomenut u korpusu glavnog teksta.

prema takvom kolektivnom ugovoru,²⁷ a koji pretežito obuhvaća scenske umjetnike, proizvođače umjetničkog filma ili umjetnike-izvođače. Pritom se predmetni sporazum primjenjuje samo na osobe obuhvaćene kolektivnim ugovorom, dok se na osobe na koje se iz drugih razloga primjenjuju odredbe takvog kolektivnog ugovora primjenjuje samo ako su predmetne strane to izričito i pismeno dogovorile, pri čemu nedostatak odgovarajuće forme u tom smislu biva nadoknađen upuštanjem u raspravu o glavnoj stvari u arbitražnom postupku.²⁸ Pri tome je međutim za napomenuti da odjeljak (3) citiranog paragrafa izričito utvrđuje da propisi ZPO²⁹ o arbitražnom postupku ne nalaze primjenu u radnim sporovima;³⁰ s obzirom na to, u slučaju arbitražnog odlučivanja predviđenog pravnim normama sadržanim u jednom od prethodnih stavaka citiranog paragrafa, arbitražni postupak vršit će se sukladno postupovnim pravilima za arbitražu sadržanim u paragrafima 102 do zaključno 110 ArbGG.³¹

²⁷ Primjer za takav sporazum u kolektivnom ugovoru važećem u Republici Hrvatskoj bi bila odredba članka 74. Kolektivnog ugovora za graditeljstvo (Pročišćeni tekst) (Narodne novine 29/2024) koja glasi:

Kolektivnim ugovorima na razini poslodavca sindikati i poslodavci mogu ugovoriti da se individualni radni sporovi rješavati mirenjem i arbitražom.

*Predmet mirenja i arbitraže mogu biti svi individualni radni sporovi, uključivo i sporovi radi otkaza ugovora o radu, radi naknade štete zbog nesreće na radu i dr. Polazeći od pravne norme sadržane u članku 9. stavak (2) ZOR 2014 koja propisuje „Poslodavac, udruge poslodavaca i sindikati mogu kolektivnim ugovorom ugovoriti uvjete rada nepovoljnije od uvjeta određenih ovim Zakonom, samo ako je ovim ili drugim zakonom to izričito propisano”, a imajući u vidu da pravna norma sadržana u članku 136. stavak (2) citiranog zakona propisuje „Kolektivnim ugovorom može se urediti sastav, postupak i druga pitanja važna za rad arbitraže, odnosno mirenja” jasno je da bi se u Republici Hrvatskoj odgovarajućom odredbom u svakom kolektivnom ugovoru mogla ugovoriti nadležnost arbitraže za sve individualne radne sporove općenito, pa tako i za sporove radi otkaza ugovora o radu konkretno, dakle bez granskog ograničenja koji je u SR Njemačkoj prisutan *ex lege*, zbog citirane odredbe paragrafa 101 (2) ArbGG.*

²⁸ ArbGG (citat 12) § 101 (2), prijevod autorov.

²⁹ Radi se o 10. knjizi Uredbenika o građanskom procesu koja sadržava odredbe o arbitraži (cf. §1025 - §1066 ZPO) – predmetna knjiga je 1998. potpuno preuređena po uzoru na model zakon UNCITRAL-a iz 1985 (cf. *infra*, citat 33). Zivilprozessordnung, 63. izdanje, München, dtv Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2021, strana XXII, prijevod autorov.

³⁰ ArbGG (citat 12) § 101 (3), prijevod autorov.

³¹ Junker, op. cit. (citat 1), strana 455, prijevod autorov.

3. O arbitraži općenito

Pregled mogućnosti arbitraže u individualnim radnim sporovima započinje definicijama konkretnih pravnih pojmova odnosnih na samu arbitražu. Tako je arbitraža (izbrano suđenje) definirana kao provođenje suđenja u sporu pred arbitražnim sudom,³² pri čemu je arbitražni sud (izbrani sud) nedržavno pravosudno tijelo (sud) koje svoje ovlaštenje za suđenje crpi iz sporazuma stranaka.³³ S druge strane, Zakon o sudovima "sudove" definira kao tijela državne vlasti koja sudbenu vlast obavljaju samostalno i neovisno u okviru djelokruga i nadležnosti određene zakonom.³⁴ U odnosu na pitanje njihove funkcije u okviru pravosudnog sistema, Triva i Dika ističu "*Jednaki u pogledu funkcije koju obavljaju, arbitražni i državni sud razlikuju se po tijelima koja obavljaju pravosudnu funkciju. U državnom sudu sudi sudac izabran ili postavljen u skladu sa zakonima o organizaciji i djelovanju državnog pravosudnog aparata. Suđenje u arbitraž(n)*"³⁵om sudu obavljaju osobe kojima investituru za suđenje daju stranke svojim ugovorom – arbitri (izbrani suci)"³⁶, te još "*Osnovna karakteristika arbitražnog suda jest da je to nedržavni sud koji su stranke izabrale, koji im nije nametnut.*"³⁷ S obzirom na interakciju njihove nadležnosti, citirani autori ističu da "*ugovaranjem iznošenja spora pred arbitražni sud, stranke derogiraju nadležnost državnih sudova.*"³⁸

³² Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 851.

³³ *Ibid.* Također Zakon o arbitraži (Narodne novine br. 88/2001) članak 2. (1) 3), dalje u tekstu: ZA.

Na ovom mjestu je za napomenuti da je ZA napisan po uzoru na UNCITRAL-ov Model-zakon o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži od 11.12.1985. (*United Nations Commission for International Trade Law Model Law – UML*). Izvor: Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 862.

³⁴ Zakon o sudovima (Narodne novine br. 28/2013., 33/2015., 82/2015., 82/2016., 67/2018., 126/2019., 130/2020., 21/2022., 60/2022., 16/2023, 155/23), članak 2. Napomena autora: i Zakon o arbitraži u Definicijama i pravilima tumačenja riječ »sud« definira kao tijelo državne sudbene vlasti; cf. ZA (cit. 33), članak 2. stavak (1) točka 10).

³⁵ Napomena autora: slovo (n) izostavljeno u citiranom tekstu.

³⁶ Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 852.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 853.

4. Ugovor o arbitraži – temelj arbitraže te osnova za interpretaciju njene pravne prirode

S obzirom na navedeno u prethodnom odjeljku, biva jasno da je ugovor o arbitraži ključni element za postojanje, osnivanje i funkcioniranje arbitraže. Stoga je prije nastavka pregleda potrebno utvrditi njegovu pravnu prirodu, za što je pak potrebno početi od *sedes materiae* za njegovo definiranje: samog ZA, koji pravnom normom sadržanom u članku 6. stavak (1) propisuje: “Ugovor o arbitraži je ugovor kojim stranke podvrgavaju arbitraži sve ili određene sporove koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog pravnog odnosa, ugovornog ili izvanugovornog. Taj se ugovor može sklopiti u obliku arbitražne klauzule u nekom ugovoru ili u obliku posebnog ugovora.”³⁹ S obzirom da arbitražna proističe iz i temelji se na tom jednom ključnom elementu,⁴⁰ i interpretacija pravne prirode arbitraže u bitnom proizlazi iz analize ugovora o arbitraži – njegovog značaja i funkcije.

U odnosu na predmetnu interpretaciju razvilo se nekoliko teorija. Civilistička ili kontraktualna teorija tako postulira izrazito građansko-pravni značaj arbitraže. S obzirom da bi ovlaštenja arbitara proizlazila iz ugovora stranaka, odluka arbitara bi te iste stranke obvezivala jer su na nju *ex ante* pristale. U odnosu na pitanje prirode arbitražne odluke, kontraktualna teorija smatra da arbitražna odluka nije isto što i presuda državnog suda; prema Trivi i Diki ona bi imala “značaj specifične nagodbe, čiji sadržaj utvrđuju arbitri, a pravni poredak joj priznaje i neke procesnopravne efekte.”⁴¹ S druge strane, publicistička (također jurisdikcijska ili procesualna) teorija arbitražni sud smatra pravosudnim tijelom. Polazeći od volje stranaka izražene sklapanjem ugovora o arbitraži, pravni poredak arbitražnom sudu delegira “osnovne prerogative državnog pravosudnog tijela”.⁴² Ista teorija arbitražu kao pravni

³⁹ ZA (citirano 33), članak 6. stavak (1).

⁴⁰ Poseban slučaj predstavljaju ona tijela kojima se stranke moraju obratiti radi rješavanja određenih sporova; to su takozvane prisilne arbitraže (*njem. Zwangsschiedsgericht*) koja – s obzirom na nedostatak ugovornog temelja za njihovu nadležnost – nisu pravi arbitražni sudovi. Triva, Dika, op.cit. (citirano 3), strana 852. Primjer za takvu prisilnu arbitražu za naći je upravo u Zakonu o radu, i to u odnosu na kolektivni radni spor odnosan na poslove koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada – cf. ZOR 2014 (citirano 10), članak 214. stavak 4.

⁴¹ Triva, Dika, op.cit. (citirano 3), strana 854.

⁴² Triva, Dika, op.cit. (citirano 3), strana 855.

institut nedvosmisleno smješta u u građansko procesno, a ne građansko materijalno pravo.⁴³ Zanimljivo je u tom kontekstu i stajalište odnosno na mješoviti značaj arbitraže, a prema kojemu bi elementi odnosni na osnivanje arbitraže imali građanskopravni značaj, dok bi oni koji se odnose na odlučivanje u sporu imali jurisdikcijski – a time i građansko-procesni – karakter.⁴⁴

5. Arbitrabilnost – pojam

Premda je pojam „arbitrabilnost” već spomenut ranije u korpusu glavnog teksta,⁴⁵ na ovom mjestu će biti rečeno nešto više o njemu; on označava mogućnost određenog spora da bude predmetom arbitraže, odnosno da se u tom sporu provede suđenje pred arbitražnim sudom. Arbitrabilnost može biti uvjetovana nizom okolnosti; postojanjem isključive nadležnosti državnog suda (jurisdikcijska granica arbitrabilnosti), ugovaranjem domaće ili inozemne arbitraže (adherencijske granice arbitrabilnosti), ugovaranjem *ad-hoc* ili institucionalne granice arbitraže (organizacijska granica arbitrabilnosti)⁴⁶ – ključna okolnost definirana pravnom teorijom je međutim ona između objektivne arbitrabilnosti (arbitrabilnost *rationae materiae*) i subjektivne arbitrabilnosti (arbitrabilnosti *rationae personae*), pri čemu prva određuje što može biti predmetom arbitraže, dok druga određuje tko može biti stranom arbitražnog ugovora, a tim samim i arbitraže.⁴⁷ U pravnom sustavu Republike Hrvatske, objektivna arbitrabilnost određena je pravnom normom sadržanom u članku 3. ZA, koji u stavku (1)⁴⁸ propisuje da stranke mogu ugovoriti domaću arbitražu za rješavanje sporova o pravima kojima mogu slobodno raspolagati, dok u stavku (2) propisuje da u sporovima s međunarodnim obilježjem stranke mogu ugovoriti i arbitražu čije je mjesto izvan područja Republike Hrvatske, osim ako je posebnim za-

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ cf. *supra*, citat 24.

⁴⁶ Pravni leksikon “arbitrabilnost”, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007, strana 42.

⁴⁷ Milaković Goran, “Arbitrabilnost u radnim sporovima kod otkaza ugovora o radu s osvrtom na sudsku praksu”, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2011B383>, 17.05.2011, 11.6.2023.

⁴⁸ ZA (citat 33) članak 3. (1).

konom propisano da takav spor može rješavati samo sud u Republici Hrvatskoj.⁴⁹ Subjektivna arbitrabilnost s druge strane određena je pravnom normom sadržanom u članku 7. ZA, a koja u stavku (1) propisuje da se sposobnost fizičkih, pravnih i drugih osoba da zaključe ugovor o arbitraži i da budu stranke u sporu pred arbitražnim sudom ocjenjuje prema pravu koje je za njih mjerodavno. Stavak (2) citiranog članka propisuje da državljani Republike Hrvatske i pravne osobe hrvatskoga prava, uključujući i Republiku Hrvatsku te jedinice lokalne samouprave i jedinice područne (regionalne) samouprave, mogu zaključiti ugovor o arbitraži i biti stranke u sporu pred arbitražnim sudom.⁵⁰

6. Excursus II: Arbitrabilnost spora o otkazu ugovora o radu u Republici Hrvatskoj – pozitivna analiza i normativni komentar sudske prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Ključnim pitanjem odnosnim na institut arbitraže u radnim sporovima u sklopu pravnog sustava Republike Hrvatske pokazalo se ono o arbitrabilnosti spora o otkazu ugovora o radu, gdje je – kao posljedica kasnog razvoja arbitraže kao pravnog instituta te s time povezanog nepoznavanja iste, uz često mijenjanje Zakona o radu kao osnovnog korpusa radnopravne materije – pravna praksa pokazala izuzetnu krutost interpretacije.

Analiza sudskih rješidbi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koje su u konkretnom slučaju ključni izvor prava odnosan na pitanje predmetne arbitrabilnosti, pokazuje alarmantnu razinu nerazumijevanja materijalnih i procesnih svojstava arbitraže, posebno u odnosu na pitanje kognitivnosti zakonskih odredbi o otkazu ugovora o radu, kao i pitanje isključive nadležnosti državnog suda te načelo procesne dispozicije stranaka. Jer, pravilnom interpretacijom navedenih elemenata arbitrabilnosti, nužno bi se došlo do zaključka da je spor o otkazu ugovora o radu arbitrabilan, a posebno ukoliko je kao takav definiran kolektivnim ugovorom kao autonomnim izvorom radnog prava.

⁴⁹ ZA (cit. 33) članak 3. (2).

⁵⁰ ZA (cit. 33) članak 7.

6.1. Rješenje broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009 – pozitivna analiza

Analiza sudske prakse u Republici Hrvatskoj odnosno na pitanje arbitralnosti radnog spora o nedopuštenosti otkaza ugovora o radu nužno započinje od primarne odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH) kao najvišeg suda o tom pitanju; rješenja broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009. Predmetnim rješenjem ukinuto je rješenje Županijskog suda u Koprivnici broj Gž-196/08 od 29. svibnja 2008. i rješenje Općinskog suda u Križevcima broj P-608/07 od 24. prosinca 2007., te je predmet vraćen prvostupanjskom sudu na ponovni postupak, pri čemu je ukinutim rješenjem drugostupanjskog suda odbijena žalba tužitelja i potvrđeno rješenje prvostupanjskog suda kojim se taj sud oglasio nenadležnim i tužbu odbacio uz obrazloženje da je između stranaka ugovorena nadležnost Stalnog izbranog sudišta pri Hrvatskoj gospodarskoj komori.⁵¹ U revizijskom zahtjevu tužitelja, isti se pozvao na bitne povrede odredaba parničnog postupka, navodeći u bitnom da bi za rješavanje predmetnog postupka bio nadležan sud, prema Zakonu o radu (Narodne novine broj 38/95, 54/95, 65/95, 17/01, 82/01 i 114/03)⁵² i Zakonu o parničnom postupku (Narodne novine broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03). Polazeći od tako postavljenog revizijskog zahtjeva, VSRH je *“sporno procesnopravno pitanje, je li za rješavanje predmetnog spora nadležan sud ili Stalno izbrano sudište pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (arbitraža)”* sveo *“na pitanje je li pravno valjan ugovor o arbitraži sklopljen u obliku arbitražne klauzule u Ugovoru o radu ... od 23. kolovoza 2006. ..., kojom je ugovoreno da se za rješavanje svih sporova koji nastanu iz tog Ugovora ugovara nadležnost Stalnog izbranog sudišta pri Hrvatskoj gospodarskoj komori.”*⁵³ Budući da je u konkretnom slučaju spor koji je nastao iz predmetnog Ugovora o radu spor radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu i vraćanja na rad, za ocjenu pravne valjanosti arbitražne klauzule iz navedenog Ugovora o radu VSRH je smatrao odlučnim pitanje da li je prema odredbi članka 3. stavka 1. ZA spor radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu i vraćanja na rad arbitralan. U odnosu na tako postavljeno odlučno pitanje, VSRH u predmetnoj rješidbi da-

⁵¹ VSRH, Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009.

⁵² Riječ je ovdje o ZOR 1995 – *amplius supra*, citat 8.

⁵³ VSRH, Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009.

lje navodi kako “prema odredbi članka 3. stavka 1. ZA, stranke mogu ugovori(ti)⁵⁴ arbitražu za rješavanje sporova o pravima kojima mogu slobodno raspolagati. U smislu citirane odredbe, arbitralnost ne postoji ako se radi o sporu za koji je zakonom izrijekom predviđena samo sudska zaštita prava i ako se spor vodi o pravu koje je uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati.”⁵⁵

S obzirom na takvo navođenje pravne norme sadržane u članku 3. stavak 1. ZA, VSRH je nadalje utvrdio da je “za rješavanje spora radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu izrijekom propisana sudska nadležnost (arg. iz čl. 115. i čl. 126. ZR)”, kao i da je “...osim toga, pitanje otkaza ugovora o radu uređeno ... strogim propisima (čl. 105. – čl. 117. ZR) i “pravom na otkaz ugovora o radu” stranke ne mogu slobodno raspolagati.” VSRH je stoga utvrdio kako “proizlazi, dakle, da spor radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu i vraćanja na rad nije arbitralan, te da arbitražna klauzula iz ... citiranog Ugovora o radu nije valjana. Nastavno tome, valja zaključiti da je za rješavanje predmetnog spora nadležan sud.”⁵⁶

6.1.1. Rješenje broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009 – normativni komentar

Na samom početku normativnog komentara citirane rješidbe valja skrenuti pozornost na činjenicu da je arbitražnom klauzulom iz ugovora o radu koja je predstavljala osnovu za spor o nadležnosti u navedenom predmetu bila propisana nadležnost Stalnog izbranog sudišta pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, a koje je imalo osiguran monopolski položaj za arbitražno odlučivanje u Republici Hrvatskoj sve do stupanja na snagu ZA u 2001. godini.⁵⁷ Nakon stupanja na snagu ZA u 2001. postalo je moguće ugovoriti arbitražnu nadležnost, a tim samim i omogućiti arbitražno odlučivanje i drugih arbitražnih sudova, bez obzira radilo se o stalnim ili *ad-hoc* arbitražnim sudovima.

U odnosu na ključno pitanje arbitralnosti spora o otkazu ugovora o radu, posebno je potrebno osvrnuti se na pravnu normu sadržanu

⁵⁴ Napomena autora: slova (ti) izostavljena u citiranom tekstu.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 853.

u članku 3. stavku 1. ZA koja glasi: “*Stranke mogu ugovoriti domaću arbitražu za rješavanje sporova o pravima kojima mogu slobodno raspolagati*”, a koju VSRH interpretira kako slijedi: “*prema odredbi članka 3. stavka 1. ZA, stranke mogu ugovori(ti)*”⁵⁸ arbitražu za rješavanje sporova o pravima kojima mogu slobodno raspolagati. U smislu citirane odredbe, arbitralnost ne postoji ako se radi o sporu za koji je zakonom izričito predviđena samo sudska zaštita prava i ako se spor vodi o pravu koje je uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati.”⁵⁹ Budući da je jedina odredba ZA odnosna na pitanje arbitralnosti općenito upravo ona iz članka 3. stavka 1. ZA, za konkretan odgovor na pitanje koji bi to bili sporovi o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati mora se posegnuti za pravnom normom sadržanom u članku 3. Zakona o parničnom postupku, a koja glasi: “*Stranke mogu slobodno raspolagati zahtjevima koje su stavile u tijeku postupka. One se mogu odreći svog zahtjeva, priznati zahtjev protivnika i nagoditi se. Sud neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti s prisilnim propisima i pravilima javnog morala.*”⁶⁰ Imajući u vidu citiranu odredbu, može se zaključiti da VSRH definirajući okolnosti koje isključuju arbitralnost predviđa dva uvjeta:

1) slučaj kada je određena isključiva nadležnost suda za određenu vrstu spora, a što predstavlja jedan mogući uvjet za isključenje arbitralnosti,⁶¹ i

2) slučaj kada je predmet spora pravo uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati, a što predstavlja drugi mogući uvjet za isključenje arbitralnosti.

I dok uvjet 1) nije propisan citiranom odredbom Zakona o parničnom postupku, uvjet 2) jest, pri čemu je prije svega bitno za ukazati na leksičku razliku između navoda VSRH: “...*ako se spor vodi o pravu koje je uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati...*” i navoda citirane odredbe Zakona o parničnom postup-

⁵⁸ Napomena autora: slova (ti) izostavljena u citiranom tekstu.

⁵⁹ VSRH, Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009.

⁶⁰ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23), članak 3.

⁶¹ Primjer za takav slučaj je upravo ranije predstavljena pravna norma iz § 4 ArbGG, *amplius supra* citat 25.

ku: “*Sud neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti s prisilnim propisima i pravilima javnog morala.*” U slučaju odredbe Zakona o parničnom postupku radi se o prisilnim propisima kogentnog prava (*lat. ius cogens*)⁶² koja ne mogu biti izmjenjena voljom stranaka⁶³ i koja su suprotna od (*lat. ius dispositivum*)⁶⁴ - dispozitivnih odredbi zakona koje mogu biti uređene i drugačije, ako je takva volja stranaka.⁶⁵ VSRH međutim *ius cogens* ne tumači kao prisilne propise, već kao **stroge** propise, što gramatički nikako nije isto. To posebno ako se u obzir uzme tužbeni zahtjev radnika kojem je odlukom poslodavca o otkazu ugovora o radu otkazan radni odnos, a koji će glasiti na utvrđenje da je odluka o otkazu ugovora o radu nezakonita, te eventualno o vraćanju tog radnika na posao i/ili isplati zaostalih plaća i naknade štete. Sa tako postavljenim tužbenim zahtjevom radnik kao tužitelj može slobodno raspolagati – može ga povući ili sklopiti nagodbu sa poslodavcem, dok ga poslodavac može priznati. S druge strane, imajući u vidu pravnu normu sadržanu u članku 39 stavak (2) Zakona o zaštiti na radu, a koja glasi: “*Trudna radnica i radnica koja doji ne smije obavljati poslove utvrđene pravilnikom iz članka 45. stavka 5. ovoga Zakona*”⁶⁶, tužbeni zahtjev jedne od strana radnog odnosa – bilo poslodavca, bilo radnice – a koji bi primjerice glasilo na utvrđenje obaveze, odnosno prava radnice da obavlja neki od poslova utvrđenog predmetnim pravilnikom, predstavljao bi tužbeni zahtjev kojim tužitelj u takvom sporu ne bi mogao slobodno raspolagati, te ga stoga ne bi mogao niti povući, niti sklopiti nagodbu sa drugom stranom, koja ga pak sa svoje strane ne bi mogla niti priznati.⁶⁷

U odnosu na gore navedeni uvjet 1); određivanje isključive nadležnosti suda za određenu vrstu spora kao element koji isključuje arbitrabilnost, VSRH kao potvrde u prilog postojanju takve isključive nadležnosti suda za spor o otkazu ugovora o radu izvodi argumente iz

⁶² Pravni leksikon (cit. 46) “kogentno pravo”, strana 592.

⁶³ cf. Članak 2. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23), dalje u tekstu: ZOO.

⁶⁴ Pravni leksikon (cit. 46) “dispozitivno pravo”, strana 226.

⁶⁵ cf. ZOO (cit. 63) članak 11.

⁶⁶ Zakon o zaštiti na radu (Narodne novine br. 71/14, 118/14, 154/14, 94/18, 96/18) članak 39, stavak (2).

⁶⁷ Primjer iz Triva, Dika, op.cit. (cit. 3), strana 912. - na tom mjestu govori se čak o “*općoj arbitrabilnosti individualnih radnih sporova*”.

članka 115. i 126. ZOR-a 1995, koji pak doslovno glase: “(1) *Ako sud utvrdi da otkaz poslodavca nije dopušten i da radni odnos nije prestao, naredit će vraćanje radnika na posao. (2) Radnik koji osporava dopuštenost otkaza može tražiti da sud privremeno, do okončanja spora, naredi njegovo vraćanje na posao.*”⁶⁸, odnosno “(2) *Ako poslodavac u roku petnaest dana od dostave zahtjeva radnika iz stavka 1. ovoga članka ne udovolji tom zahtjevu, radnik može u daljnjem roku od petnaest dana zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava pred nadležnim sudom.*”⁶⁹ Pravna norma članka 115. govori o sudu, pri čemu je već ranije u ovom tekstu spomenuto da je i arbitražni sud – po njegovoj zakonskoj definiciji – sud.⁷⁰ Vraćanje radnika na posao koje bi arbitražni sud eventualno naredio predstavljalo bi jednu od izreka arbitražnog pravorijeka, koja bi pak – stekavši svojstvo pravomoćnosti i ovršnosti – mogla biti izvršena sukladno odgovarajućim odredbama ZA.⁷¹ I odredbe odnosne na privremenu mjeru vraćanja na posao radnika do okončanja spora predviđene su odredbama ZA⁷², te ih arbitražni sud može primijeniti jednako kao i državni. S druge strane, i gore citirana odredba članka 126. ZOR 1995 koja govori o “nadležnom sudu” čak i povezana sa pravnom normom sadržanom u članku 127. citiranog zakona⁷³ koja propisuje da “*ako ovim ili drugim zakonom nije drukčije određeno, nadležni sud u smislu odredbi ovoga Zakona je sud nadležan za radne sporove*”⁷⁴ ne mora biti interpretirana kao eksplicitno upućujuća na državni sud, pogotovo budući da je s jedne strane već ranije ustanovljeno da i ZA kao *sedes materiae* za arbitražni postupak⁷⁵ i vodeći eksponenti pravne znanosti⁷⁶ arbitražni sud također definiraju kao sud, dok pritom već sljedeći – 128. – članak ZOR 1995 propisuje da “(1) *Rješavanje radnog spora stranke radnog odnosa mogu sporazumno povjeriti arbitraži. (2)*

⁶⁸ ZOR 1995 (cit. 8), članak 115.

⁶⁹ *Ibid.*, članak 126.

⁷⁰ cf. *supra*, poglavlje 3.

⁷¹ ZA (cit. 33), članci 47-49.

⁷² *Ibid.*, članak 16.

⁷³ Bitno je na ovom mjestu napomenuti i da je predmetna odredba izostavljena u kasnijim izmjenama korpusa Zakona o radu.

⁷⁴ ZOR 1995 (cit. 8), članak 127.

⁷⁵ ZA (cit. 33), članak 2. (1) 3).

⁷⁶ Triva, Dika, op.cit. (cit. 3) 851.

*Kolektivnim ugovorom može se urediti sastav, postupak i druga pitanja važna za rad arbitraže.*⁷⁷

Budući da bi arbitrabilnost spora o otkazu ugovora o radu prema stavu VSRH iz predmetne rješidbe ovisila dakle o kumulativnom ispunjenju **oba** gore navedena uvjeta: nepostojanja isključive nadležnosti suda za odlučivanje o određenoj vrsti spora i da se ne radi o sporu o pravu uređenom strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati, u danom slučaju ima se za ustanoviti da je VSRH pogrešno ustvrdio da bi oba uvjeta – jedan jednostavni, a drugi složeni – zaista i bila ispunjena, budući da se u konkretnom slučaju ne radi o sporu kojim stranke ne bi mogle slobodno raspolagati, čak i ako bi se prihvatila ili previdila pogrešna i nepripadajuća upotreba riječi “strogi propisi” umjesto “prisilni propisi”, premda je – ustanovljeno je – odredbe o otkazu ugovora o radu ne predstavljaju prisilne propise u smislu u kojem pravna znanost podrazumjeva taj pojam. Naposljetku, i u odnosu na pitanje postojanja ili nepostojanja isključive nadležnosti suda demonstrirano je da se odredbe ZOR 1995 odnosne na nadležnost za postupanje u radnim sporovima mogu interpretirati i na način koji bi upućivao na nadležnost arbitražnog suda, a što – ocijenjujući ukupnost svih relevantnih odredbi – omogućuje arbitrabilnost spora u okviru odredbi ZA i ZOR 1995.

6.2. Presuda broj Gž 23/2018-2 od 4. prosinca 2018. – pozitivna analiza

I kasnija rješidba VSRH o predmetnom pitanju – Presuda broj Gž 23/2018-2 od 4. prosinca 2018. – odrazila je sličan stav, premda je ovaj puta VSRH odlučivao kao drugostupanjski sud u žalbi protiv presude Županijskog suda u Zagrebu poslovni broj P-25/16-14 od 27. ožujka 2018. u postupku povodom tužbe za poništenje arbitražnog pravorijeka. Konkretno, tužitelj je tražio poništenje predmetnog pravorijeka “zbog razloga navedenih u čl. 36. st. 1. a), c), d) i e) i toč. 2. a) i b)” ZA “... ističući da je u konkretnom slučaju bio prisiljen na sklapanje ugovora o arbitraži odnosno da mu je arbitražna klauzula bila nametnuta, slijedom čega je ista neustavna, nezakonita i nemoralna, da je ugovor sklopljen protivno Ustavu Republike Hrvatske prisilnim propisima i moralu

⁷⁷ cf. *supra*, citat 26.

društva te da postoje pretpostavke za poništaj takvog ugovora.”⁷⁸ Prvostupanjski sud je tužbeni zahtjev ocijenio neosnovanim smatrajući da navedeni razlozi za poništaj pravorijeka nisu ostvareni, te je presudom odbio tužbeni zahtjev kojim se tražio poništaj pravorijeka arbitraže; protiv takve je presude “*tužitelj podnio žalbu ... zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka, zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava s prijedlogom da se nižestupanjska presuda ukine i predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovni postupak ili da se ista preinači na način da se prihvati tužbeni zahtjev u cijelosti...*”⁷⁹ VSRH je žalbu našao osnovanom, utvrdivši pritom kako je – polazeći od činjenice da je predmet konkretnog spora zahtjev tužitelja za utvrđenje nedopuštenosti odluke o otkazu ugovora o radu, vraćanje na rad i isplate zaostalih obroka naknade plaće – “*za ocjenu osnovanosti žalbe odlučno ... je li prema odredbi čl. 3. st. 1. ZA spor radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu i vraćanje na rad arbitrabilan.*”⁸⁰ VSRH je tako smatrao kako “*prema odredbi čl. 3. st. 1. ZA, stranke mogu ugovoriti arbitražu za rješavanje sporova o pravima o kojima mogu slobodno raspolagati. U smislu citirane odredbe, arbitrabilnost ne postoji ako se radi o sporu za koji je zakonom izrijekom predviđena samo sudska zaštita prava i ako se spor vodi o pravu koje je uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati.*”⁸¹ Ključno, VSRH je smatrao da je “*za rješavanje spora radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu izrijekom propisana sudska nadležnost (argument iz čl. 133. Zakona o radu (“Narodne novine” broj 93/14 - dalje: ZR), a osim toga pitanje otkaza ugovora o radu uređeno je strogim propisima (čl. 114. - čl. 130. ZR).*”⁸² Prema stavu VSRH, proizlazilo bi “*...dakle, da spor radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza ugovora o radu i vraćanja na rad nije arbitrabilan, te da arbitražna klauzula iz ... citiranog ugovora o radu nije valjana*”⁸³, a čime je “*za rješavanje predmetnog spora nadležan*

⁷⁸ VSRH, Gž 23/2018-2 od 4. prosinca 2018.

⁷⁹ VSRH, Gž 23/2018-2 od 4. prosinca 2018.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

sud.”⁸⁴ U citiranoj presudi VSRH zaključno navodi “*Odredbom članka 136. ZR kojom je propisano da rješavanje radnog spora stranke radnog odnosa mogu sporazumno povjeriti arbitraži, treba tumačiti u vezi sa odredbom čl. 3. st. 1. ZA, što znači da se arbitraži može povjeriti samo rješavanje arbitrabilnog radnog spora, a o čemu se, kako je već navedeno u konkretnom slučaju ne radi.*”⁸⁵

6.2.1. Presuda broj Gž 23/2018-2 od 4. prosinca 2018. – normativni komentar

U odnosu na normativni komentar predmetne presude, već u samom uvodu valja istaknuti da je u njoj izražen interpretacijski stav VSRH o uvjetima za arbitrabilnost spora u smislu odredbe članka 3. stavak 1. ZA ostao nepromjenjen u odnosu na Rješenje broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009.;⁸⁶ stranke mogu ugovoriti arbitražnu nadležnost za rješavanje sporova o pravima o kojima mogu slobodno raspolagati, pri čemu arbitrabilnost ne bi postojala ako bi se radilo o sporu za koji je zakonom izrijeком predviđena samo sudska zaštita prava i ako se spor vodi o pravu koje je uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati. U odnosu na prvi uvjet – postojanje isključive sudske nadležnosti – VSRH je ovaj put referirao na članak 133. ZOR 2014,⁸⁷ pravne norme kojeg pak doslovno glase: “(1) Radnik koji smatra da mu je poslodavac povrijedio neko pravo iz radnog odnosa može u roku od petnaest dana od dostave odluke kojom je povrijeđeno njegovo pravo, odnosno od saznanja za povredu prava zahtijevati od poslodavca ostvarenje toga prava. (2) Ako poslodavac u roku od petnaest dana od dostave zahtjeva radnika iz stavka 1. ovoga članka ne udovolji tom zahtjevu, radnik može u daljnjem roku od petnaest dana zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava pred nadležnim sudom.”⁸⁸ Ova pravna norma sadržajno je gotovo potpuno ista onoj iz članka 126. ZOR-a 1995, a na koju se VSRH referirao u svom Rješenju broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009⁸⁹. Gledajući ukupno među-

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ cf. *supra*, poglavlje 6.1., citat 55.

⁸⁷ cf. *supra*, citat 10.

⁸⁸ ZOR 2014 (citat 10), članak 133.

⁸⁹ cf. *supra*, citat 69.

tim, odredbe ZOR 2014 u tom pogledu ipak su bitno različite od onih ZOR 1995, ponajprije zbog toga što u cijelom tekstu ZOR 2014 nije za naći pravnu normu koja bi definirala da bi pojam “nadležan sud” u smislu odredbi tog zakona podrazumijevao “sud nadležan za radne sporove”, a što bi impliciralo državni sud.⁹⁰ Drugim riječima, izmjene teksta Zakona o radu učinjene nakon 2009. eliminirale su odredbu kojom bi pojam “nadležni sud” bio definiran na način koji bi eventualno implicitno isključivao arbitražnu nadležnost, dok su odredbe koje bi strankama individualnog radnog odnosa omogućavale ugovaranje arbitražne nadležnosti ostale.⁹¹ U tom smislu bi se primjenom teleološke intepretacije zakonskih propisa dalo zaključiti da je zakonodavac imao namjeru zadržati mogućnost arbitražnog suđenja za sve vrste individualnih radnih sporova – pa tako i za spor o otkazu ugovora o radu – pri čemu se nedostatak lingvističke intervencije kojom bi na onim mjestima u tekstu zakona na kojima se spominje riječ “sud” bila dodana riječ “ili arbitraža” ima promatrati u svjetlu činjenice da sam ZA arbitražni sud definira kao sud, te ga takvim drži i pravna znanost, a zbog čega bi navedena jezična intervencija zapravo bila potpuno izlišna.⁹² Na druge uvjete navedene od strane VSRH: da se spor vodi o pravu koje je uređeno strogim propisima i kojim stranke ne mogu slobodno raspolagati već je iscrpno referirano u normativnom komentaru na Rješenje VSRH broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009, te se u tom smislu na njega na ovom mjestu i upućuje.⁹³

7. Studija slučaja – Arbitraža u radnim sporovima na Arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove ASTRS

Pravna norma sadržana u članku 2. stavak (1) točka 4) ZA, koji je – za podsjetiti je – *sedes materiae* za institut arbitraže u pravnom sustavu Republike Hrvatske, „arbitražnu ustanovu” definira kao „pravnu osobu ili tijelo pravne osobe koje organizira i osigurava djelovanje arbitražnih sudova”.⁹⁴ Već je spomenuto da je do donošenja predmetnog zakona 2001. godine, Stalno izabrano sudište pri Hrvatskoj gospo-

⁹⁰ cf. *supra*, citat 74.

⁹¹ cf. *supra*, poglavlje 2.

⁹² *Amplius supra*, poglavlje 4.

⁹³ cf. *supra*, poglavlje 6.1.1.

⁹⁴ ZA (citat 33), članak 2. stavak (1) točka 4).

darskoj komori imalo osiguran monopolski položaj za arbitražno odlučivanje u Republici Hrvatskoj.⁹⁵ Poslije toga međutim, osnovano je par drugih stalnih arbitražnih sudišta koja organiziraju i osiguravaju djelovanje arbitražnih sudova na teritoriju Republike Hrvatske. Jedno od njih – koje je uz to i najnovije osnovano, te jedino specijalizirano za arbitražu u radnim sporovima⁹⁶ – je Arbitražno sudište za trgovačke i radne sporove – ASTRS, te će iz tih razloga biti predmetom studije slučaja u ovom članku.

7.1. O arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove – ASTRS i njegovim karakteristikama

Arbitražno sudište za trgovačke i radne sporove – ASTRS (dalje u tekstu: ASTRS) upisano je u Sudski registar Trgovačkog suda u Osijeku 17. svibnja 2022. s evidentiranom djelatnošću arbitraže u građanskim sporovima.⁹⁷ Iz predgovora Zbirci propisa koji je sama predmetna ustanova tiskala 2022. godine, kao razlog za osnivanje navedena je „*želja da se zainteresiranim korisnicima pruži ... visoka razina profesionalnosti, stručnosti, etičnosti u postupanju te tehničke izvrsnosti*” u opreci „*tendenciji ka dugotrajnosti parničenja ... napose u trgovačkim i radnim sporovima*”.⁹⁸

⁹⁵ cf. *supra*, citat 57.

⁹⁶ Da je ASTRS već od trenutka osnivanja namjenjen arbitraži u radnim sporovima proizlazi iz Pravilnika o troškovima arbitražnog postupka pri Arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove – ASTRS, budući da tarifa troškova koja je u njemu navedena – kako u odnosu na upisnu pristojbu, tako i u odnosu na materijalne troškove arbitraže – sadrži posebne odredbe za izračun upisne pristojbe odnosno materijalnih troškova sporove iz radnih odnosa (poništenje otkaza, utvrđivanje prava na rad i slično).

Izvor: Pravilnik o troškovima arbitražnog postupka pri Arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove ASTRS u Zbirka propisa za postupanje na Arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove ASTRS, Arbitražno sudište za trgovačke i radne sporove – ASTRS, Osijek, 2022 (dalje u tekstu: Zbirka propisa ASTRS), glava III, članak 7., Tarifni broj 1. stavak (2) točka b) i članak 8., Tarifni broj 2. stavak (2) točka b).

⁹⁷ Rješenje Trgovačkog suda u Osijeku broj Os Tt-22/4220-3 od 16.05.2022. i provedba upisa istog u Sudskom registru.

⁹⁸ Zbirka propisa ASTRS (citat 96), predgovor.

7.2. Normativno uređenje profesionalnosti, stručnosti i etičnosti

Zahtjevana profesionalnost, stručnost i etičnost u postupanju arbitara normativno se osigurava putem odredbi etičkog kodeksa arbitara, a prema kojima je arbitar dužan „u obavljanju dužnosti voditi se načelima humanosti i pravednosti”⁹⁹ te „mora prema sudionicima u postupku nastupati s dužnim poštovanjem, obzirno i objektivno, nastojeći time stvoriti uvjete da se spor što prije riješi u obostranom interesu”,¹⁰⁰ pri čemu „se prema sudionicima u postupku ne smije odnositi kao prema podređenim osobama, niti ih smije omalovažavati ili podcjenjivati.”¹⁰¹

Osim etičkog kodeksa, i odredbe Arbitražnih pravila pri arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove – ASTRS (dalje u tekstu: Arbitražna pravila) postavljaju pred arbitra zahtjev profesionalnosti i etičnosti u postupanju. Tako glava IV. ARBITRAŽNI POSTUPAK u odjeljku T) Upravljanje usmenom raspravom navodi da je „arbitar pojedinac odnosno predsjednik arbitražnog vijeća dužan usmenom raspravom upravljati ... poštujući čast i dostojanstvo svakog sudionika arbitražnog postupka.”¹⁰²

Zanimljiva je u tom kontekstu odredba članka 47. stavka (1) rečenice 1. (odjeljak U) Održavanje reda na usmenoj raspravi), a koja propisuje da „arbitar pojedinac ili predsjednik arbitražnog vijeća nemaju ovlast izreći kazne stranci arbitražnog postupka ili njenom zastupniku ili savjetniku koji svojim ponašanjem ometa tok usmene rasprave.”¹⁰³

Arbitar uz to „smije prihvatiti imenovanje samo ako ima dostatno znanje o pravu koje uređuje postupak i o pravu mjerodavnom za bit spora”,¹⁰⁴ te „... je dužan žurno provoditi arbitražni postupak, pazeći da ne dođe do nepotrebnih odgoda, nepotrebnih troškova ili troškova nerazmjernih s vrijednošću predmeta spora”,¹⁰⁵ pri čemu „ako bi tijekom

⁹⁹ Etički kodeks Arbitara u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), glava I, točka 1.

¹⁰⁰ Etički kodeks Arbitara u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), glava I, točka 6.

¹⁰¹ Etički kodeks Arbitara u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), glava I, točka 7.

¹⁰² Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), članak 46. stavak (2) rečenica 1.

¹⁰³ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), članak 47. stavak (1) rečenica 1.

¹⁰⁴ Etički kodeks Arbitara u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), glava II, točka 1.

¹⁰⁵ Etički kodeks Arbitara u Zbirka propisa ASTRS (citirano 96), glava IV, točka 3.

arbitražnog postupka kod arbitra nastupile okolnosti koje mogu znatno usporiti arbitražni postupak, arbitar je dužan o tome bez odgode obavijestiti Arbitražno sudište i stranke".¹⁰⁶

7.3. Normativno uređenje žurnosti postupanja

Naglasak na žurnosti postupanja proizlazi i iz odredbi Arbitražnih pravila, napose iz glave IV. ARBITRAŽNI POSTUPAK, odnosno njegovog odjeljka I) Način provođenja i vremenski okvir arbitražnog postupka, a prema kojima je „*arbitražni sud dužan održati prvo ročište u roku od 30 dana od dana konstituiranja arbitražnog suda, osim ako nisu ispunjeni uvjeti za donošenje odluke bez održavanja ročišta*”,¹⁰⁷ a „*dovršiti arbitražni postupak u roku od godine dana od dana konstituiranja arbitražnog suda*”,¹⁰⁸ pri čemu se navedeni rokovi mogu produžiti na obrazloženi zahtjev arbitražnog suda, ali samo ako za to postoje opravdani razlozi.¹⁰⁹ Navedena misao vodilja ka žurnosti postupanja prisutna je i u odjeljku M) Rokovi, a u kojem je imperativno navedeno vođenje računa o izbjegavanju odugovlačenja postupka za slučajeve kada bi se trebale uvažiti procesne radnje stranaka poduzete nakon isteka utvrđenih rokova,¹¹⁰ odnosno za slučajeve kada bi se trebali produljiti rokovi za izvršenje određenih procesnih radnji.¹¹¹ Jednaki postulat određen je za slučajeve zakazivanja usmene rasprave¹¹² odnosno upravljanja istom,¹¹³ te prilikom donošenja pravorijeka, a za

¹⁰⁶ Etički kodeks Arbitara u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), glava IV, točka 4.

¹⁰⁷ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 36. stavak (3) rečenica 1.

¹⁰⁸ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 36. stavak (4) rečenica 1.

¹⁰⁹ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 36. stavak (5) rečenica 1.

¹¹⁰ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 40. stavak (3) rečenica 1.

¹¹¹ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 40. stavak (1) rečenica 1.

¹¹² Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 45. stavak (1) rečenica 1.

¹¹³ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 46. stavak (2) rečenica 2.

koji je predviđen rok od 20 dana,¹¹⁴ koji se samo na obrazložen zahtjev arbitražnog sudišta može produžiti za još 20 dana.¹¹⁵

7.4. Primjena novih tehnologija u arbitražnom postupanju

Konačno, težnja ka tehničkoj izvrsnosti vidljiva je iz odredbi prema kojima je „*strankama arbitražnog postupka i njihovim zastupnicima i savjetnicima na raspravi dozvoljena upotreba elektroničkih naprava – osim naprava za snimanje zvuka, slike i video zapisa – pod uvjetom da upotrebom istih ne ometaju raspravu*”,¹¹⁶ pri čemu se sam tijek usmene rasprave pred arbitražnim sudom snima tonski,¹¹⁷ a iznimno – na temelju obrazloženog zahtjeva najmanje jedne od stranaka ili na prijedlog ravnatelja Arbitražnog sudišta – i na video zapis.¹¹⁸

Navedene normativne karakteristike nužno su se preslikale u praksi provođenja arbitraže. Tako je najrecentnija vođena arbitraža u radnom sporovu na arbitražnom sudištu ASTRS završena u svega 67 dana.¹¹⁹

¹¹⁴ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 53. stavak (1) rečenica 1.

¹¹⁵ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 53. stavak (1) rečenica 2.

¹¹⁶ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 46. stavak (4) rečenica 1.

¹¹⁷ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 45. stavak (3) rečenica 1.

¹¹⁸ Arbitražna pravila u Zbirka propisa ASTRS (citat 96), članak 45. stavak (3) rečenica 2.

¹¹⁹ Pismo – odgovor Ravnatelja Arbitražnog sudišta za trgovačke i radne sporove ASTRS na intervju pitanje autora članka od 2. veljače 2026.

Izvori

Knjige i članci:

- Junker Abbo, Grundkurs Arbeitsrecht, 19., neu bearbeitete Auflage 2020, Verlag C.H. Beck oHG, München, 2020
- Milaković Goran, "Arbitrabilnost u radnim sporovima kod otkaza ugovora o radu s osvrtom na sudsku praksu", <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2011B383>, 17.05.2011, 11.6.2023
- Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007
- Smerdel Branko, Sokol Smiljko, Ustavno pravo, Drugo neizmjenjeno izdanje, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2006, strana 42
- Triva S., Dika M., Građansko parnično procesno pravo, VII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004
- Zbirka propisa za postupanje na Arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove ASTRS, Arbitražno sudište za trgovačke i radne sporove – ASTRS, Osijek, 2022
- Zivilprozessordnung, 63. izdanje, München, dtv Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2021

Ostali pisani izvori:

- Pismo – odgovor Ravnatelja Arbitražnog sudišta za trgovačke i radne sporove ASTRS na intervju pitanje autora članka od 2. veljače 2026.

Zakonski tekstovi:

Republika Hrvatska

- Zakon o arbitraži (Narodne novine br. 88/2001)
- Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23)
- Zakon o parničnom postupku (Narodne novine 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23)
- Zakon o radnim odnosima (Narodne novine br. 19/1990., 28/1990., 14/1991., 19/1992., 26/1993., 29/1994., 38/1995.)
- Zakon o radu (Narodne novine br. 38/1995., 54/1995., 65/1995., 102/1998., 17/2001., 82/2001., 114/2003., 142/2003., 123/2003., 30/2004., 68/2005., 94/2009., 149/2009.)
- Zakon o radu (Narodne novine br. 149/2009., 61/2011., 82/2012., 73/2013., 93/2014)
- Zakon o sudovima (Narodne novine br. 28/2013., 33/2015., 82/2015., 82/2016., 67/2018., 126/2019., 130/2020., 21/2022., 60/2022., 16/2023, 155/23)
- Zakon o zaštiti na radu (Narodne novine br. 71/14, 118/14, 154/14, 94/18, 96/18)

Savezna Republika Njemačka

Arbeitsgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Juli 1979 (BGBl. I S. 853, 1036), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 8. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 272) geändert worden ist

Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 411) geändert worden ist

Sudske odluke - Republika Hrvatska

Presuda VSRH broj Gž 23/2018-2 od 4. prosinca 2018.

Rješenje VSRH broj Revr 500/2008-2 od 21. siječnja 2009.

Autonomni izvori prava

Arbitražna pravila pri arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove –
ASTRS

Etički kodeks Arbitara pri arbitražnom sudištu za trgovačke i radne sporove –
ASTRS

Kolektivni ugovor za graditeljstvo (Pročišćeni tekst) (Narodne novine 29/2024)

Pravilnik o troškovima arbitražnog postupka pri Arbitražnom sudištu za
trgovačke i radne sporove ASTRS

Rješenje Trgovačkog suda u Osijeku broj Os Tt-22/4220-3 od 16.05.2022. i
provedba upisa istog u Sudskom registru